

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Henrici Canisi[i] Noviomagi, Belgæ, Jn Academia
Ingolstadiensi SS. Canonum Profess. Ordinarii & Primarii,
Opera Quæ De Ivre Canonico Reliqvit**

Canisius, Heinrich

Coloniae Agrippinae, 1662

In Tit. XXXV. De Pactis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62169](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62169)

IN TIT. XXXIV. DE TREUGA ET PACE.

Per Treugam intelliguntur hoc loco induciæ, per quas ad tempus ab armis cessatur, & tam personis quàm rebus temporaria præstatur securitas, discordia necdum finita, *Gl ad c. i. v. treugus hoc tit.* Idque vel ex conventionione partium, quo casu fides etiam hosti servanda est, *cap. Noli vers fides xxix quæst. i.* vel ex dispositione Canonum, ut scilicet in Quadragesima, Adventu, aliisque certis diebus abstinetur ab armis, *d. c. i.* Nisi tamen talis ingruat necessitas, ut etiam eo tempore pro aris & focis pugnandum sit. Deinde volunt Canones, ut etiam tempore belli Sacerdotes, Monachi, conversi, peregrini, mercatores, & rustici, item animalia, quorum usus est in arando, gaudeant securitate induciarum, *c. i. hoc tit.* Pax

finis est belli: unde Cicero dixit, ideo bellum geri, ut homines in pace, id est, securitate & tranquillitate vivant. Hoc tamen loco videtur potius accipi pro conventionione, qua securitas ista & vitæ tranquillitas, composito inter Principes dissidio, promittitur. Extenditur etiam ad eas conventioniones, quæ concernunt subditos; quo tamen casu non tam Pacis quàm Concordatorum nomine utimur. Cujusmodi leguntur in *Extravag. com. hoc tit.* Concordata partim inter Francos & Sedem Apostolicam ex pragmatica sanctione, partim inter Religiosos Ordinum mendicantium & Rectores parochialium Ecclesiarum in Germania. V. A.

IN TIT. XXXV. DE PACTIS.

Ad Cap. Antigonus 1.

SUMMARI A.

1. Pactum nudum quid.
2. Ex pacto nudo dari actionem jure Canonico.
3. An & jure civili?
4. Cur jure civili non nascatur actio ex nudo pacto.
5. Quæ actio hinc datur.
6. Dari ex nudo pacto actionem an rectè probetur ex c. i hoc tit.
7. Intellectus can. Juramenti xxii. quæst. 5.

EX hoc Capite Doctores nostri passim conantur evincere, ex nudo pacto non tantum exceptionem, sed & actionem nasci de jure Canonico, cum de jure civili non nisi exceptio nascatur, *l. iuris gentium 7. §. sed cum nullum §. seq. D. De pactis.*

Pactum nudum intelligimus, quod consistit in nudo consensu, ita ut non transeat in proprium nomen contractus, ut sunt emptio, venditio, locatio, conductio, & similes juris gentium contractus: item stipulatio & donatio; nam ex Justiniani Constitutione etiam donatio contractus est nominatus, *l. Si quis argentum C. De donat.* quamvis fiat, qui temerè reluctentur. Vel causam in se non habent, ut sunt contractus innominati. Do, ut des, Facio, ut facias, Do, ut facias. Si enim dedi vel feci, statim causa subest, ut tu e contra des, vel facias, quod in conventionem venit. Item

sunt pacta, quæ in ipso contractu apponuntur, vel incontinenti adjiciuntur, *d. l. iuris gens* quæ idcirco Doct. usitato more vestita appellant, ad distinctionem aliorum pactorum, quæ hæc non habent, ac proinde nuda pacta dicuntur. Exemplum est pacti nudi, si quis dicat, Dabo tibi centum, vel faciam hoc, vel illud, & alter annuat vel consentiat, nulla tamen præcedente interrogatione, alioquin stipulatio esset.

Ex his igitur pactis nudis DD. non minus a 2 actionem nasci volunt, quàm ex aliis pactis vestitis, *per h. text. & in c. Qualiter 3. inf. eod.* Rationem hanc adferentes, quòd, cum apud Deum nulla sit differentia inter simplicem loquelam & juramentum, *can. Juramenti II. quæst. 5.* profectò sicut ex juramento obligamur, *c. i. c. Debitores 5. inf. De jurejur. c. 2. De pactis in 6. l. i. & Auth. Sacramenta puberum C. Si adversus vendit.* ita etiam ex pacto nudo nos obligari conveniat. † A eo ut plerique senserant, etiam jure civili ex nudo pacto actionem nasci; vel, ut rectius explicem, actionem, quæ jure Pontificio datur ex nudo pacto, etiam transferri debere ad forum civile. Hac ratione ducti, quòd ubi peccatum vertitur, standum sit juri Canonico, relicto jure civili, *text. in c. fin. inf. De præscript. & c. Novis. 13. inf. De judic.* At in violandis pactis peccatum vertitur, *per hunc text. in fine & in d. c. 3. inf. eod.* in verbis

E 2

Studio

Studio agendum est, ut ea, quae promittantur, opera compleantur. Facit *c. 2, De iurjur. in 6, juncto d. c. Iuramenti.*

4. Sed videamus, cur de jure civili non nascatur actio ex nudo pacto. Hujus rei rationem hanc reddunt Dd. quod imprudenter sive ex levitate quadam hoc pactum praesumatur excidisse offerenti. cum plerique homines his offerre soleant, quos non accepturos opinantur; quae de causa cum deficiat offerentis animus, merito ex eo non debet dari actio. Quippe actio ex obligatione nascitur, obligatio vero ex consensu, *l. 1. §. 1. D. De pact. qui hic deficere videtur.* Verum haec ratio non probatur Didaco Covarr. in *c. Quamvis p. 2. §. 4, num. 19.* Et rectè, nam idem posset dici in constituta pecunia, quando scilicet quis nudo pacto constituit se pro alio soluturum; & tamen absque ulla controversia nascitur ex constituto actio, *§. de constituta insit. De action.* Quin & idem posset objici de emptione, venditione, donatione, aliisque contractibus, qui solo consensu constant, cum in his Praesumptum non debeat animus major obligandi, quam in pacto nudo. Deinde si vera esset ratio, jus civile etiam non defenderet pactum nudum, dando inde exceptionem, propter defectum consensus, qui in omni pacto sive conventionem necessariò requiritur, *d. l. 1. §. 1. De pactis.* Unde magis putarem, ex sententia Covarr. *jam d. loco,* ideo actionem de jure civili ex nudo pacto non dari, quòd id pertineat ad dirimendas lites, quae frequentius ex nudo pacto oriuntur. At verò Reipubl. interest rescari lites, exemplo usucapionis, *l. uti D. Pro suo.* Verum de jure Canonico consideratur haec ratio, propter peccatum, quod ex transgressione nudi pacti committitur, ut antè dictum est. Quemadmodum etiam venit in usucapione, quae etiam Reipubl. causa inducta sit, tamen si mala fides subsit in possessore, id est, conscientia rei alienae, ea impeditur ex juris Canonici auctoritate, *d. c. fin. inf. De praescript.*

5. Itaque ex pacto nudo orti actionem volunt communiter Dd. eaque vocatur conditio ex hoc *cap. 1.* vel potius meo iudicio, *cap. 3, eod.* Nam ubicumque nova obligatio à jure introducitur nullam actionem certam habens, agitur conditione ex lege vel ex canone, quo introducitur obligatio, *l. unica D. De condit. ex lege, juncto c. 1, De novi operu nuntiat.* Dummodò meminerimus in pacto nudo ne illud sine causa initum sit. Causam vero titulum, veluti donationis, venditionis, societatis, mutui, aut similem: ut, Dabo tibi decem

causa donationis vel mutui, vel societatis, vel emptionis, vel simili. Haec enim pacta nuda sunt, sed ex causa. Ita ex Panorm. aliorumque sententia tradit Covarr. *loco supra citato num. 24.* Sic enim stipulatio sine causa non valet, *l. 2. §. circa D. De doli mali & met. excepte* item si chirographum sive alia cautio absque causa non valet, *c. Si cautio 14, & ibi latius inf. De fide instrum. & l. Cum de indebitis 25. §. fin. D. De probat.* multò minus valebit nuda cautio absque causa.

6. Caeterum etsi veram fateamur praedictam DD. sententiam, quòd ex nudo pacto oriatur actio, tamen non videtur hoc rectè probari ex hoc *c. 1.* si inspicimus acta Conc. Africani, quod Carthagine in Africa celebratum est sub Julio I. Papa, *c. 11. unde hoc c. desumptum est.* Nam ex eo constat, Antigonum Episcopum, cujus hic fit mentio, cum conquestus esset in Concilio contra Episcopum Optantium, quod ab eo turbaretur in possessione suarum parochiarum, contra pacta & distinctionem diocesim mutuo consensu factam, hoc responsum à Concilio recepisse, *Pax servetur, pacta custodiantur.* Igitur querela Antigoni Episcopi contra Optantium tota nitebatur in turbatione possessionis, quam ille consecutus erat vi pacti mutui; quae vel sola justa causa erat redeundi ad pacem & ad pactum initum. Quod enim latenter, aut per vim, aut alias illicite factum est, nulla debet stabilitate subsistere, ut habet juris regula, in *c. Quod latenter inf. De R. 1.* Neque certò constat, an plane fuerit nudum pactum, cum utriusque manu subscriptum fuerit, ut testatur idem Conc. Quare non video, quomodo ex hoc capite nostro eliciatur, & vulgò jactetur, quòd pacta nuda pariant actionem, nisi quod *c. Qualiter 3, inf. eod.* illud magis confirmet, uti paulò pòt dicam.

7. Sed quid respondendum ad *d. can. Iuramenti 7* *xxii. quasi 5.* quo simplex loquela & iuramentum aequiparantur? Resp. Utrumque aequiparari quoad peccatum. Sive enim simpliciter falsum dixeris, sive juratus, aequè peccas, quia, inquit, idem textus, sicut in iuramento nullam convenit esse perfidiam, ita quoque in verbis nostris nullum debet esse mendacium, quia utrumque & perjurium & mendacium divini iudicii poena damnatur, dicente Scriptura, *Os quod mentitur, occidit animam.* Igitur aequiparantur quoad fallendum alterum, sive id fiat simplici verbo, sive iurejurando. Ita *d. can. Iuramenti* rectè exaudit Panorm. in *Procem. harum decretal. V. Gregorius num. 15* *in fine.*

in fine. Licet gravius peccet perjurus, quam mendax simpliciter, ut monet Gl. in d. can. Juramenti, quia perjurus præter hominem etiam Deum fallere conatur. Quare sumendus est textus in d. c. Juramenti, sicut ex Panorm. diximus, non autem generaliter accipiendus, prout vulgus Doctorum facit. Alioquin in multa incidere incommoda; nam quamplurima sunt, quæ solâ simplici loquelâ non constant, sed indigent juramento. Ut, exempli causâ, depositio testis simplex absque juramento non valet, c. Nuper si. inf. De testib. & l.

jurisjurandi 9. C. eod. Item nec valet renuntiatio hæreditatis paternæ vel maternæ sine juramento, c. Quamvis h. t. in 6. Item neque alienatio dotis absque juramento, c. Cùm contingat 28, inf. De jurisjur. Similia omitto, brevitatis causâ. Unde redeundo ad rationem textus nostri, quam DD. comminiscuntur ex d. can. Juramenti, hic accommodati non potest, quia is, qui nudo pacto aliquid promittit, nec fallit, nec decipit, de quo loquitur d. can. Juramenti, sed potius liberalem animum offert, quod seq. c. Qualiter latius exequemur.

In Cap. Qualiter 3.

S U M M A R I A.

1. Ex nudo pacto oriri actionem, an ex h. c. rectè probetur.
2. Quæ inde incommoda resultent.
3. Jure Canonico non dari actionem ex nudo pacto probatur.
4. Intellectus c. 1. h. t.
5. Intellectus c. 3. h. t.

Qualiter in Sardinia, & inf. Studiosè agendum est, ut ea, quæ promittuntur, opere compleantur. Textus hic meo judicio magis probat, quod Cap. superiori tractavimus, scilicet ex pacto nudo oriri actionem de jure Canonico, si per verbum, promittuntur, etiam intelligamus ea, quæ simpliciter verbo offeruntur, & consensu alterius partis acceptantur, ut in l. Sciendum §. 2. D. De adl. edito. Licet alioqui verbum, promissum, in instrumento positum perinde sumatur, atque si præmissâ interrogatione responsum sit, pro stipulatione, §. si scriptum testat. De inutil. stipul.

Potè & hæc interpretatio non minimam difficultatem parit. Nam si eam admittamus, ut ex quavis promissione etiam simplici oriatur actio de jure Canonico, vel saltem officium judicis, ut quidam volunt, apud Felin. in c. 1. sup. eod. eveniet, ut majora incommoda incurramus. Nam scimus, de jure civili fideiussionem, sive aliam intercessionem mulieris pro alio non valere, hoc est per exceptionem S. C. Velleiani perimi, toto tit. D. & C. Ad S. C. Velleian. Item obligationem mutui à filiofam. contractam tolli per exceptionem S. C. Macedoniani, de quo similiter tit. existat in D. & Cod. Item & jure civili constitutum est, contractum celebratum à minore xxv. annis ipso jure nullum esse, aut contra eum, si læsus fuerit, in integrum restitui, juxta l. Si curatorem 3. C. De in integrum

restitu. & toto tit. D. De minorib. An igitur hæc & similia hoc textu nostro continebuntur, & abrogata censuebimus per jus Canonicum? Quod mihi persuadere non possum, ut scilicet ea, quæ ex æquitate & usu hominum salubriter constituta sunt, sublata intelligamus, nec puto eam fuisse mentem conditoris hujus cap. quod velit quamlibet promissionem raram habendam esse. Nam si ita esset, cur, quæso, in c. 1. h. tit. in 6. requirit S. Pont. juramentum in renuntiatione hæreditatis, sola si sufficit promissio, vel renuntiatio? Cur è contra improbat promissionem beneficii nondum vacantis, inf. De concess. præbenda? Utrumque contra textum nostrum, si nudè eum sequamur. Idcirco rectius putaverim, legem civilem, licet consensum in contrahendo, vel aliter agendo impedire non possit, cum is sit naturalis, posse tamè ejus impedire effectum, ne scilicet ex eo obligatio cum effectu oriatur, ut constat superioribus exemplis, & nemo est qui hoc justè negaverit, cum & ipsum jus gentium sanciverit, ut propriis legibus obtemperemus, l. 1. in fine & seq. D. De justit. & jure. Idem est in Pontificiis legibus, d. c. 2. aded ut effectum juramenti (quod juris est divini) eâ causa possit impedire. Concil. Trid. Sess. 25. c. 10, De Regularib. Ac proinde non puto textum nostrum ad omnia, quæ promissa sunt, indistinctè & generaliter pertinere, sed ea saltem eximi, quæ apertè à jure improbantur, vel ut nulla, vel ut per exceptionem elidenda.

Quare nec ex pacto nudo dabitur actio de jure Canonico, quia eam impedit jus civile, exceptionem tantum dando, non actionem, l. Juru gentium 7. §. sed cum nulla cum §. seq. D. De pact. præterquam si quæ juramento confirmata sunt, juxta regulam, quæ jubetur omne juramentum servari, quod non vergit in æternæ salutis dispendium, nec

redundat in alterius detrimentum, *d. c. 2, h. tit. in 6, & c. Cum contingat 28, & ibi latius inf. De iurejur.* Id enim efficit iuramenti vinculum, quo iurans Deo alligatur, *c. Debitores 6, inf. De iurejur.* Itaque cum jus civile impediatur actionem oriri ex nudo pacto, exceptis tamen certis casibus, quos vide apud Hostiensem in *c. 1 sup. eod.* & Salicetum in *l. Legem C. De pact.* nec jure Canonico orietur actio, *arg. text. in c. 1, inf. De novi operis nuntiat.* nisi apertius ex alio loco juris Canonici comprobetur.

4 Nam quod attinet ad *d. c. 1 sup. eod.* ibi probant ex eo perperam deduci, quod pacta nuda generent actionem de jure Canonico, cum alia ejus sententia sit, ut ante explicuimus. Deinde etsi de pactis nudis acciperetur idem *c. 1.* prout hodie communiter volunt Canonistæ, acutè responderet Salicetus, ex sententia Domini sui, id est Doctoris, in *d. l. Legem*; quod is textus robur non addat pacto nudo, sed solum corroboret id, quod antè erat, ex eo, quod dicit, *suam obtineant firmitatem.* Sic ergò, inquit Salic. suam firmitatem obtineant, vel in agendo, si sint vestita; vel in excipiendi, si sint nuda.

Ad cap. hoc nostrum faciliè quoque responderè est, quod per verbum, *promittuntur*, non quævis promissio accipienda sit, sed tolemnis, quæ sit per stipulationem, *l. 7, C. De contrah. & commit. stipulat.* ut ita utrumque jus inter se concilietur; cum expediat jura iuribus concordare, & eorum correctiones (si sustineri valeant) evitare. ut loquitur S. Pont. in *c. Cum expediat 29, in pr. De elect. in 6 & Imperator in l. unica C. De inoff. testib.* Mibi tamen non displicet eorum sententia, qui putant per denuntiationem Evangelicam nudè promittentem conveniri posse, ut solet fieri in defectum actionis vel officii judicis, ut ex omnium sententia tradit Felin. in *c. 1, num. 10, sup. eod.* Nam exempli causâ, si quis dicat, Dabo vel numerabo tibi centum ex causa mutui, vel donationis, vel alia simili, promittens simpliciter ex deliberato animo, si id non præstiterit, utique peccare videtur, ac proinde Evangelicâ denuntiatione uti poterit, quæ refertur *Matth. 18, & in can. Si peccaverit 11. quæst. 1,* cujus exemplum exstat in *c. Novis. 13, inf. De judic.*

IN TIT. XXXVI. DE TRANSACTIONIBVS.

SUMMARI A.

1. *Transactio quomodo differat à pacto.*
2. *Transigere post rem judicatam non licet.*
3. *In transactione non requiritur solemnitas aliqua.*

Vlpianus in *l. 1. D. h. t.* his verbis separat transactionem à pacto. Qui transigit, inquit, quasi de re dubia & lite incerta, neque finita transigit; qui verò paciscitur donationis causâ rem certam & indubitaram liberalitate remittit. Igitur transactio de re controversa fit, pactum de certa, de qua nulla est contentio, cui debeat. Utrumque sit remissione, sed pactum gratuito, transactio non nisi aliquo recepto, vel retento, vel promisso, *l. Transactio 38, C. De transact. l. 3, C. De repud. vel abst. hered. & c. Super 7, inf. eod.*

2 Hinc post rem judicatam transigere non possumus, sed pacisci, *l. Iuris gentium 7, §. si paciscar D. De pact.* quia res judicata pro veritate habetur, *l.*

Res judicata 207. D. De res. juris. Nisi fortè à sententia appellatum esset, vel incertum, an ea lata fuit, aut lata valeat; quia tunc, cum adhuc lis superest, transactio admittitur, *l. Eleganter 23, §. 1. D. De condit. indeb. & l. Post rem judicatam 1. D. h. t.* Et ratio est, quia transactio est remedium finiendarum litium, *l. Fratris 20, & l. Causas 16, C. h. t.* etiam si re ipsâ nulla lis subsit, sed de facto ab adversario intentetur, quia sufficit timor litis, *text. in l. 2, C. eod. & in l. In summa 65, circa pr. D. De condit. indeb. Jalon in d. l. 1, D. h. t.*

Præterea observandum est, in transactione nullam solemnitatem requiri, sed sufficere nudam conventionem, quâ à lite disceditur, *l. Sivo apud acta 28, C. h. tit.* quamvis nonnumquam transactio quoque fiat interveniente Aquilianâ stipulatione, *l. 2, & l. Aquiliana 4, cum l. seq. D. hoc tit. & l. Vi responsum 15, C. eod.* Quâ verò forma id fiat vide §. est autem prodita *Instit. Quib. modis tollitur oblig.*

SUMMARI A.

1. *Transactionis effectus.*

In Cap. 1.

2. *Ex transactione oritur exceptio litis finitæ.*
3. *Transactio est instar rei judicata.*

4. *Tran-*